

# Wytyczne i rekomendacje

## Ogólnopolska Narada o Lasach

### Starolasy

#### *Ekstrakt z Wytycznych i Rekomendacji Ogólnopolskiej Narady o Lasach<sup>1</sup>*

##### DEFINICJA KRYTERIUM:

Pojęcie „starolasy” jest polskim tłumaczeniem „old-growth forests” w rozumieniu przyjętym w Unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności 2030 r., a zdefiniowanym w dokumencie wykonawczym do tej strategii<sup>2</sup>. Oznacza ono drzewostan lub obszar lasu składający się z rodzimych gatunków drzew, którego struktura rozwinęła się głównie w wyniku naturalnych procesów i ma dynamikę odpowiadającą późnym fazom rozwojowym drzewostanów obserwowanym w lasach pierwotnych lub nieużytkowanych tego samego typu. Oznaki przeszłej działalności ludzkiej mogą być widoczne, ale stopniowo zanikają; albo są zbyt ograniczone by zakłócać naturalne procesy.

##### UWARUNKOWANIE MIĘDZYNARODOWE:

Unijna strategia na rzecz bioróżnorodności 2030 wymaga objęcia wszystkich starolasów ochroną ścisłą (co dopuszcza badania naukowe, zwalczanie gatunków obcych, prewencję katastrof naturalnych np. pożarów, nieniszczące formy rekreacji, ale wyklucza użytek gospodarczy). Państwa członkowskie powinny były opracować metodykę identyfikacji

---

<sup>1</sup> <https://www.gov.pl/web/klimat/wytyczne-i-rekomendacje-onol>

<sup>2</sup> Commission Guidelines for Defining, Mapping, Monitoring and Strictly Protecting EU Primary and Old-Growth Forests (marzec 2023).

i kartowania takich lasów do końca 2023 r., a skartować je do połowy 2025 r., zaś obowiązek objęcia ochroną dotyczy lasów, które miały cechy starolasu po 20 maja 2020 r. - jeżeli po tym czasie utraciły te cechy wskutek działalności człowieka i tak powinny być objęte ochroną ścisłą, by te cechy odzyskać. Dokument wskazuje kryteria identyfikacji, przedstawione niżej. Jeżeli w niektórych państwach UE lasy mające cechy starolasu nie przetrwały, to priorytetem powinno być odtworzenie takich cech w niektórych lasach. Bazując na zasadzie ostrożności, państwa członkowskie są obowiązane identyfikować i chronić jako starolasy wszystkie lasy, które na podstawie dostępnych danych z dużym prawdopodobieństwem mogłyby mieć cechy starolasu.

Od 1 stycznia 2026 r. powierzchnia ekosystemów leśnych chroniona w formie starolasów<sup>3</sup> w LP poza rezerwatami<sup>4</sup> powinna być nie mniejsza niż 1%, a od 1 stycznia 2027 r. nie mniejsza niż 2% powierzchni lasów w Polsce<sup>5</sup>. Dobór powierzchni powinien uwzględniać możliwie równomierny rozkład przestrzenny w skali kraju. Priorytetem powinny być drzewostany na siedliskach przyrodniczych, zgodnie z załącznikiem nr 1 do rozporządzenia o Odbudowie Zasobów Przyrodniczych<sup>6</sup>. Lasy Państwowe od 1 stycznia 2025 zabezpieczą pulę drzewostanów umożliwiającą realizację powyższych indykatywnych celów.

| KRYTERIA EUROPEJSKIE, KTÓRE POWINNY BYĆ UWZGLĘDNIONE W METODYCE IDENTYFIKACJI STAROLASÓW                                                                                              | MOŻLIWOŚCI ZASTOSOWANIA KRYTERIÓW W LASACH POLSKI, UWZGLĘDNIAJĄC DOSTĘPNE DANE                                                             |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>GLÓWNE</b> (wszystkie muszą być spełnione)                                                                                                                                         |                                                                                                                                            |
| 1. Gatunki rodzime - skład gatunkowy drzewostanu złożony z gatunków rodzimych (dopuszczalny nieliczny udział gatunku obcego, jeżeli nie zakłóca podstawowych procesów ekologicznych). | W PRESELEKCJI:<br><br>Bez gatunków obcych lub z udziałem gatunków obcych geograficznie poniżej 10% (<1 w składzie gatunkowym drzewostanu). |
| 2. Drzewa stare lub okazałe - obecność drzew o dużej miąższości w stosunku do wcześniejszych faz rozwojowych dla danego typu lasu i lokalnych                                         | W PRESELEKCJI:<br><br>Etap (1). Zabezpieczenie od 1 stycznia 2025 r. drzewostanów z wyłączeniem KO i KDO, z gatunkiem panującym w wieku:   |

<sup>3</sup> Po uwzględnieniu wszystkich kryteriów głównych, uzupełniających i innych.

<sup>4</sup> Wg stanu na 31 grudnia 2024 r.

<sup>5</sup> Wg GUS na dzień 31 grudnia 2023 r.

<sup>6</sup> Rozporządzenie (UE) 2024/1991 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 czerwca 2024 r. w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych i zmiany rozporządzenia (UE) 2022/869.

|                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| warunków wzrostu, obecność starych i okazałych drzew, których część może osiągać maksymalny wiek znany dla danego gatunku i lokalnych warunków).                                                                                                            | <p>Db <math>\geq</math> 150;<br/> Jd, So, Bk, Św <math>\geq</math> 130;<br/> Js, Jw, Kl, Lp, Wz, Ol, Gb <math>\geq</math> 110.</p> <p>Etap (2). Dobór innych drzewostanów wg udziału (według gatunków rzeczywistych) min. 10% (od 1 w składzie gatunkowym) gatunku w określonym wieku lub wyższym:<br/> Db <math>\geq</math> 140;<br/> Jd <math>\geq</math> 130;<br/> Bk, Św <math>\geq</math> 120;<br/> Js, Jw, Kl, Lp, Wz, Ol, Gb <math>\geq</math> 100.</p> |
| 3. Martwe drewno - duża zasobność i różnorodność stojącego i leżącego drewna martwego. Ilość i rodzaj martwego drewna może się znacznie różnić, w zależności od typu lasu, lokalnych warunków środowiska i ostatniej historii zaburzeń na danym obszarze.   | <p>W KOREKCIE LOKALNEJ</p> <p>Brak informacji w dostępnych obecnie danych, wymaga interpretacji terenowej</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| <b>UZUPEŁNIAJĄCE</b> (muszą być spełnione co najmniej dwa z poniższych)                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| 4. Pochodzenie drzewostanu: z naturalnego odnowienia, choć mogą być zaliczone także drzewostany pochodzące z sadzenia lub z siewu, gdy minęło już na tyle dużo czasu, że nabrały cech naturalnych.                                                          | <p>W KOREKCIE LOKALNEJ</p> <p>Identyfikacja pochodzenia drzewostanu w danych taksacyjnych jest niepewna. Można tylko w korekcie lokalnej sprawdzić podczas wizji terenowej.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| 5. Złożoność strukturalna - starolasz charakteryzują się złożonością strukturalną. Może to obejmować pionowe zróżnicowanie (piętrowość), poziome zróżnicowanie strukturalne i strukturę mikrorzeźby powierzchni terenu, spowodowaną wykrotami.              | <p>W KOREKCIE LOKALNEJ</p> <p>W praktyce złożoność strukturalna nie jest dobrze odzwierciedlona w opisie taksacyjnym. Może być potwierdzona na podstawie obserwacji terenowej.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| 6. Drzewa biocenotyczne - w starolasach często z wysokim zagęszczeniem i zróżnicowaniem występują tzw. mikrosiedliska drzewne (drzewa biocenotyczne). Definiuje się je jako <i>odrębną, dobrze zarysowaną strukturę występującą na żywych lub stojących</i> | <p>W KOREKCIE LOKALNEJ</p> <p>Brak informacji w dostępnych obecnie danych, wymaga interpretacji terenowej.</p> <p>Mikrosiedliska drzewne - interpretacja wg katalogu <i>Larrieu et al. 2018</i><sup>7</sup>.</p>                                                                                                                                                                                                                                               |

<sup>7</sup> Celowe sporządzenie polskiej adaptacji: *Larrieu et al., Tree related microhabitats in temperate and Mediterranean European forests: A hierarchical typology for inventory standardization, 2018.*

|                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>martwych drzewach, która stanowi szczególnie i istotne podłoże lub miejsce życia dla gatunków lub zbiorowisk gatunków podczas co najmniej części ich cyklu życiowego w celu rozwoju, zdobywania pożywienia, schronienia lub rozmnażania.</i> |                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| 7. Gatunki wskaźnikowe <sup>8</sup> - starodrzewy często są siedliskiem gatunków typowych dla późnych stadiów sukcesji właściwych dla określonego typu lasu. Mogą do nich należeć gatunki znajdujące się na czerwonej liście IUCN.              | W KOREKCIE LOKALNEJ<br><br>Brak pełnej informacji w dostępnych obecnie danych, wymaga interpretacji terenowej.                                                                                                                                                                            |
| <b>INNE</b> (nie są obowiązkowe, mogą być wykorzystane tylko pomocniczo, w przypadku wątpliwości co do spełnienia kryteriów głównych i uzupełniających).                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| 8. Miąższość drewna pozyskanego w latach 2000-2009, 2010-2020.                                                                                                                                                                                  | W KOREKCIE LOKALNEJ<br><br>Informacja pomocnicza.<br><br>Drzewostan nadal może być zakwalifikowany, jeżeli pozyskanie nie zniweczyło cech staroleśnych.<br><br>Cięcia po 2020 r. nie są brane pod uwagę, gdyż europejskie założenie ochrony starolasów opiera się na ich stanie w 2020 r. |
| 9. Zgodność zbiorowiska potencjalnego z rzeczywistym.                                                                                                                                                                                           | W PRESELEKCJI LUB W KOREKCIE LOKALNEJ<br><br>Na podstawie danych fitosocjologicznych, a przy ich braku weryfikowana w terenie.                                                                                                                                                            |
| 10. Dominujący wpływ otoczenia nieleśnego.                                                                                                                                                                                                      | W PRESELEKCJI LUB W KOREKCIE LOKALNEJ<br><br>Wykluczyć enklawy śródpolne o powierzchni < 20 ha, z uwagi na efekty brzegowe, determinujące ich “nieleśną” dynamikę.                                                                                                                        |

<sup>8</sup> Listy wskaźnikowe: (A) Czyżewska K., Cieśliński S. 2003. Porosty – wskaźniki niżowych lasów puszczańskich w Polsce. Monogr. Bot. 91: 223–239; (B) Motiejunaite J., Czyżewska K., Cieśliński S. 2004. Lichens – indicators of old-growth forests in biocentres of Lithuania and north-east Poland. Botanica Lithuanica 10 (1): 59–74; (C) Cieśliński, S., Czyżewska, K., Faliński, J.B., Klama, H., Mułenko, W., Żarnowiec, J., 1996. Relicts of the primeval (virgin) forest. Relict phenomena, in: Faliński, J.B., Mułenko, W. (Eds.), Cryptogamous plants in the forest communities of Białowieża National Park (Project CRYPTO 3). Phytocoenosis 8 (N.S.), Archiv. Geobot. 6, 197-216; (D) Eckelt, A., Müller, J., Bense, U. et al. “Primeval forest relic beetles” of Central Europe: a set of 168 umbrella species for the protection of primeval forest remnants; (E) ptaki: drozd obrożny, głuszec, dzięcioł trójpalczasty, dzięcioł białogrzbiety, dzięcioł średni, mucholówka białoszyja, bocian czarny, puchacz; (F) ssaki: koszatka leśna.